

Van 10,6 naar 9,58

Van 10,6 naar 9,58

De kleurrijke geschiedenis van de sprint

Kees Sluys

20/10
Uitgevers

© 20/10 Uitgevers, Rotterdam 2020

Vormgeving en foto achterflap: Roel Siebrand | Van 5 tot 9, Amsterdam
Bureauredactie: Altink Redactie & Correctie, Middelharnis
Druk: Veldhuis Media, Raalte

20/10 Uitgevers ontwikkelt professionele en educatieve informatieproducten voor professionals en studenten in de gezondheidszorg en de sector sport, bewegen en gezondheid.

info@2010uitgevers.nl | www.2010uitgevers.nl

20/10 Uitgevers is een multimedia-uitgeverij. Veel uitgaven zijn online verrijkt met beeld, geluid of aanvullende gegevens. Meer informatie: www.2010uitgevers.nl/uitgaven.

Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die nochtans onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden auteur(s), redactie en uitgever geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich gaarne aanbevolen. Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) van deze uitgave ten behoeve van commerciële doeleinden dient men zich te wenden tot de uitgever.

ISBN 978 94 90951 66 5
NUR 480

Blank of wit?

‘Ik zeg blank en donker.
Zwart en wit klinkt zo negatief,
alsof we gescheiden zijn van elkaar.’

– Glenn Helder

(*de Volkskrant*, rubriek ‘Land van afkomst’,
20 november 2018)

‘Als je een complete sprinter wilt zijn,
moet je niet alleen de 100 meter lopen.’

– Maurice Greene

Inhoud

Inleiding	9
DEEL I	
Van 10,6 naar 10,0	
1 Stockholm 1912	12
2 Een Amerikaan, een Engelsman en een Schot	17
3 Duitsland zoekt revanche	24
4 Opmars van de zwarte sprinters	30
5 Nederland vestigt sprintreputatie	37
6 Owens, Peacock en Mahoney	42
7 Berlijn 1936	46
8 Theorieën en verklaringen	54
9 Oorlogsintermezzo	57
10 Jamaica treedt aan	61
11 Duitse weelde en de oneindige Amerikaanse talentenpoel	66
12 Eén centimeter	71
13 Armin Hary – 10,0	75
DEEL II	
Verschuivend evenwicht	
14 Orde op zaken	86
15 Nederlandse hoop	92
16 San Jose – Speed City	97
17 Nieuwe ontwikkelingen	101
18 Mexico 1968 – een geheel zwart veld	105
19 Een Sovjetwitte schicht	112
20 Attentie voor de Caraïben	118
21 Meer blank geweld	122
DEEL III	
Vernieuwing, commercialisering en verboden middelen	
22 Modernisering	130
23 Carl Lewis en Ben Johnson	133
24 Seoel 1988	142
25 Een Jamaicaanse Brit	147
26 Wie is de snelste man ter wereld?	153
27 Verenigde Staten weer top	161
28 Verboden middelen	166

DEEL IV

Blank en zwart

29	Manhaftige pogingen	172
30	Waarom Jamaica?	178
31	Gay, Bolt en Martina	183
32	Een blanke onder de 10,00	191
33	Geschenk voor Nederland	195
34	Nieuwe theorieën en verklaringen	200
35	De Grootste Aller Tijden neemt afscheid	206
36	De nieuwe generatie	212
37	Wat als?	215
	Nawoord van Frans Bosch	219
	Bijlage	226
	Illustratieverantwoording	227
	Bronnen	228
	Personenregister	234

Inleiding

Sprinten? De hedendaagse kijker naar atletiek weet niet beter dan dat de sprintnummers worden beheerst door donkere atleten. Allergrootste namen op de sprint-Olympus: Jesse Owens, Carl Lewis en Usain Bolt.

Blanke atleten komen er niet aan te pas.

Maar dat is niet altijd zo geweest. De geschiedenis van de sprint (en van de atletiek überhaupt) overziend constateren we dat zwarte atleten aanvankelijk nauwelijks in beeld waren. Sinds de jaren dertig van de vorige eeuw komt daar echter verandering in en pas vanaf de jaren zestig begint de dominantie van de zwarte sprinters echt in het oog te springen. Sindsdien is deze overheersing alleen maar groter geworden. Toch stonden soms ook nog blanke sprinters van wereldklasse op.

De atletiekwereld zag er vroeger heel anders uit dan tegenwoordig.

Kunststofbanen bestonden tot ver in de jaren zestig nog niet. Atleten moesten het met zware gras- of sintelbanen doen, die qua maat niet zelden afweken van de nu gebruikelijke 400 meterbanen.

Starten werd gedaan vanuit zelf gegraven startkuiltjes. Startblokken werden pas bij de Olympische Spelen van 1948 geïntroduceerd, maar ze werden nog niet verplicht gesteld. Tot in de jaren zeventig konden atleten hun eigen, eventueel zelf gefabriceerde, startblokken naar de baan meebrengen. Met de komst van de kunststofbanen werd hieraan een einde gemaakt.

Spikes wogen veel zwaarder. Tijden werden met behulp van chronometers ('met de hand') opgenomen. De finishdraad fungeerde als hulpmiddel bij het bepalen van de uitslag. Menigmaal moest de jury na veel hoofdbreken beslissen over winst en verlies. Tijden werden aanvankelijk in tienden van een seconde gemeten (soms ook nog in twee tienden of in kwarten van een seconde); pas decennia later kwam de elektronische tijdwaarneming in zwang.

Niet zelden ontbraken windmeters. Vaak duurde het daarom weken of maanden voordat tijden en records 'erkend' konden worden. Er konden nog allerlei andere redenen zijn waarom bepaalde prestaties niet voor een record in aanmerking kwamen, zoals te weinig tijdwaarnemers, niet-goedgekeurde chronometers of een niet aan de eisen voldoende startpistool.

In de Angelsaksische landen werd tot in de jaren zeventig vaak nog in yards gerekend. En in plaats van de 100 meter liep men gerekend de 100 yards. De 200 meter c.q. 220 yards (201,168 meter) werden tot in de jaren zestig nog herhaaldelijk op een rechte baan gelopen.

Tot en met 1960 werden wedstrijden om olympische en andere grote titels op zes banen afgewerkt. Vanaf 1964 werd het aantal banen uitgebreid naar acht.

Ook de internationale wedstrijdkalender zat bescheidener in elkaar. Tussen de Olympische Spelen in waren landenwedstrijden geruime tijd populair, evenals de nodige invitatiewedstrijden, vooral in het Europese circuit. Maar pas in 1934 werden voor het eerst (vierjaarlijkse) Europese kampioenschappen georganiseerd. Pas bijna vijftig jaar later, in 1983, begon de IAAF (sinds 2019: World Athletics) met het WK atletiek – aanvankelijk vierjaarlijks, vanaf 1991 tweejaarlijks.

Veranderingen. Vernieuwingen.

Eén vraag bleef altijd hetzelfde: wie is de snelste man ter wereld?

Soms was dat een blanke atleet. Want op de sprint-Olympus nemen ook Armin Hary, Valeri Borzov en Pietro Mennea een prachtige plaats in.

DEEL I

Van 10,6 naar 10,0

1 Stockholm 1912

Op 6 juli 1912 werden de Olympische Spelen in Stockholm geopend door koning Gustaaf V, geflankeerd door kroonprins Gustaaf Adolf en groothertog Dimitri van Rusland. Nederland was met zegge en schrijve één atleet van de partij: sprinter Jan Grijseels. De atleet over wie de latere KNAU-voorzitter Ad Strengholt zich nadien in de meest lyrische bewoordingen zou uitlaten:

‘Jan Grijseels was de mooiste gebouwde atleet, die Nederland ooit gekend heeft. Groot, slank, prachtig geproportioneerd. Hij was een levend brok brons, een Noorse Apollo, het ideaal voor een Griekse beeldhouwer; de droom van een atleet. Vele jaren heeft hij oppermachtig alle vaderlandse atletiekwedstrijden gedomineerd en beheerst, als een sprinter zonder weerga, glimlachend om alle concurrentie.’

In 1912 stond Grijseels nog aan het begin van zijn carrière.

Stockholm was, zestien jaar na de eerste moderne Olympische Spelen in Athene, het toneel van de zesde editie. Het evenement was sinds 1896 flink gegroeid. Waar in Athene zich nog slechts 311 sporters uit dertien landen verzamelden, hadden zich nu maar liefst 2546 deelnemers aangemeld, onder wie 55 vrouwen.

De atletiekonderdelen werden afgewerkt in het gloednieuwe olympische stadion, met een sintelbaan van 385 meter lengte. Het sportfestijn in de Zweedse hoofdstad zorgde ook voor de nodige innovaties en vernieuwingen. Voor het eerst werd op de sprintnummers in tienden van een seconde geklokt. De tussen de diverse banen gespannen koorden waren verdwenen en nieuwe onderdelen als de tienkamp en de 4 × 100 meter estafette werden geïntroduceerd.

Ook werd in 1912 de wereldatletiekbond (IAAF) opgericht, geesteskind van de Zweden J. Sigfrid Edström en Leopold Englund. Toen de, pas 18-jarige, Amerikaan Donald Lipincott in de zestiende serie van de 100 meter 10,6 liep, werd die tijd als eerste officiële wereldrecord geratificeerd.

Er werd natuurlijk altijd al hardgelopen en gesprint. Ook was er in vroeger tijden al menigmaal gedoe rond de amateur- dan wel profstatus van bepaalde atleten.

Grote namen uit het begin van de twintigste eeuw waren Amerikanen als Archie Hahn en Arthur Duffey en de Zuid-Afrikaan Reggie Walker.

Hahn zegevierde in 1904 op de 60, 100 en 200 meter. Ook bij de ‘interim-Spelen’ van 1906 kwam hij als eerste uit de bus op de 100 meter. Walker sloot zich na zijn triomf op de 100 meter in 1908 te Londen al gauw aan bij het professionele sprintercircuit. Duffey, de beste sprinter rond de eeuwwisseling, werd slachtoffer van de strenge amateurregels nadat hij betaald had gekregen voor wedstrijden. Hem werden al zijn titels en records ontnomen.

Het aantal deelnemers per land was in Stockholm nog niet gelimiteerd. Dat was pas vanaf 1932 het geval. Lippincott was slechts een van de tien Amerikaanse sprinters die meededen. Ex aequo met de Verenigde Staten spande Groot-Brittannië de kroon en vaardigde eveneens tien atleten af, onder wie de sterke Schot Willie Applegarth. Thuisland Zweden kwam, net als Frankrijk, met zeven sprinters voor de dag, Hongarije met vijf; Canada en Duitsland stuurden vier sprinters, Bohemen, Oostenrijk en Rusland drie, Zuid-Afrika en Noorwegen twee en België, Italië, Chili, Japan, Portugal, Griekenland, Australazië, Servië en IJsland één, net als Nederland dus.

Hier te lande was de hoop exclusief gevestigd op Jan Grijseels. Dat geen enkele andere Nederlandse atleet zich in Stockholm op het hoogste niveau mocht meten, had alles te maken met het olympische debacle in Londen vier jaar eerder, waar alle twintig Nederlandse atleten hopeloos faalden en waar de enorme achterstand ten opzichte van het buitenland duidelijk was geworden – niet alleen op sporttechnisch gebied, maar ook waar het kennis van de internationale bepalingen betrof.

Het was echter waar: in Nederland kende Grijseels zijn gelijke niet. De verslaggever van het *Algemeen Handelsblad* was daarom niet zeer verontrust toen op de perstribune werd gespeculeerd over de kanshebbers op de 100 meter en Grijseels' naam niet viel. 'You forget our man', merkte hij tegen een Engelse collega op, die een voorspelling had gedaan. En: 'Wordt hij geen één, dan toch zeker twee.'

De Brit kon zich niets voorstellen bij de naam Grijseels en werd in het gelijk gesteld. Na een slechte start eindigde de 21-jarige Nederlander, die als voetballer bij AFC was begonnen, in de zevende serie als vierde van de vijf deelnemers. Op de 200 meter ging het iets beter, maar in de vierde halve finale (met Lippincott) eindigde hij als zesde en laatste.

Grijseels was zelf ook niet tevreden over zijn prestaties. In Stockholm zag hij dat buitenlandse atleten op veel vlakken nog steeds een voorsprong hadden. De Verenigde Staten waren volgens Grijseels 'verreweg den anderen landen de baas'. Zij hanteerden de modernste trainingstechnieken en konden zich optimaal voorbereiden, omdat ze al lang van tevoren wisten dat ze naar de Spelen zouden mogen.

Vooraf van hun start en hun finish kon Grijseels het nodige opsteken.

Tot dan toe vormde de atletiekwereld een vrijwel exclusief blank bolwerk. Toch telde de omvangrijke Amerikaanse sprintafvaardiging ook een donkere atleet. En het zou allerm minst een verrassing zijn geweest als deze de olympische 100 metertitel had opgeëist of anderszins eremetaal had behaald.

Zijn naam was Howard Drew.

Hij kwam in 1890 ter wereld in Lexington, Virginia, maar omdat zijn ouders hem niet wilden laten opgroeien in het vijandige, racistische Zuiden, verhuisde het gezin al snel naar Springfield, Massachusetts. Daar bleek spoedig zijn talent. Op zelf gefabriceerde spikes (hij tikte daarvoor spijkers door de zolen van zijn tennisschoenen) won hij tijdens zijn eerste plaatselijke wedstrijd meteen de 100 yards.

Toen Drew in 1906 de *high school* bezocht, was hij een van de zeldzame donkere leerlingen. Maar al snel verliet hij de school. Hij ging als kruier werken om wat bij te verdienen voor het gezin. Vier jaar later, als 20-jarige, keerde hij terug naar school, waar hij uitblonk in tal van sporten. Nadat James Sullivan, president van de Amateur Athletic Union (AAU), hem een 100 yards in 10,0 had zien lopen, moedigde deze hem aan om een poging te wagen zich voor de Spelen van 1912 te kwalificeren.

Na een snelle 100 meter in $10\frac{3}{4}$ seconden werd Drew met behulp van financiële giften, die na de nodige publiciteit van de kranten in Springfield binnenkwamen, in staat gesteld mee te doen aan de Eastern US Trials in Michigan. Daar deed hij iedereen versteld staan door de snelste man van de Verenigde Staten, Ralph Craig, te verslaan en het wereldrecord op de 100 yards te evenaren.

Niet veel later – financiële steun voor de ‘Negro Speed Marvel’ kwam inmiddels uit alle hoeken en gaten van het land – mocht hij aan boord gaan van de SS Finland naar Zweden, in gezelschap van onder anderen de vijf- en tienkampers Jim Thorpe en Avery Brundage.

Howard Drew, de eerste grote zwarte Amerikaanse sprinter, hier vermoedelijk aan boord van het schip op weg naar Stockholm.

In Europa wachtte Drew een deceptie. Na een zeer soepele zege in zijn serie op de 100 meter, in 11,0, achtte hij de tijd rijp voor een record. Dat moest in de halve finale gebeuren. Maar in de eerste van zes halve finales (alleen de winnaars gingen door) liep hij halverwege een spierverrekking op. Al hoppend over de finish won hij desondanks in wederom 11,0. Nog was hij vastbesloten de finale te lopen, maar omdat het risico van blijvend letsel te groot was, moest hij zich wel terugtrekken. Drew was zwaar teleurge-

steld, omdat hij de vaste overtuiging had dat hij ploeggenoot Ralph Craig, net als bij de trials, had kunnen verslaan.

Craig won de finale in 10,8, vóór zijn landgenoten Alvah Meyer (10,9) en Lippincott, die met 10,9 ver van zijn kersverse wereldrecord verwijderd bleef.

Hoop op latere olympische glorie werd de bodem ingeslagen door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. In de tussentijd bleef de 'Colored Flyer', alias de 'Negro Dash Man' of de 'Crack Colored Sprinter', de nodige triomfen vieren. Zo voerde hij op de 100 yards de jaarranglijst van 1914 aan met 9,6. Op de 220 yards (rechte baan) stond hij ook als nummer één geklasseerd, met 21,2.

Intussen was hij aan Drake University begonnen met een studie rechten. Hij zette vervolgens een advocatenpraktijk op. Drew fungeerde nog als atletiekcoach en als official. Later werd hij de eerste zwarte rechter in Connecticut.

De Canadese delegatie telde eveneens een donkere sprinter: de 1,90 meter lange John Armstrong ('Army') Howard. Hij was überhaupt de eerste zwarte Canadese atleet die naar de Olympische Spelen werd afgevaardigd en de verwachtingen bij de overspannen Canadese pers waren hoog.

Binnen de ploegleiding was de waardering minder groot. Conflicten met zijn coach Walter Knox, die hem van 'insubordinatie' betichtte, kostten hem bijna een plek in de Canadese ploeg. Op de boot onderweg naar Zweden kreeg Howard bovendien de nodige racistische vernederingen te doorstaan.

Door maagklachten geplaagd kwam de Canadese hoop niet verder dan de halve finales op beide sprintafstanden. Op de 200 meter werd hij derde, ruim voor Grijseels, die als zesde en laatste eindigde.

Niettemin, Howard had een kiem gelegd. Decennia later zou een nakomeling de nodige triomfen vieren en voor krantenkoppen zorgen.

Niet aanwezig waren representanten van de Britse kroonkolonie in West-Indië, Jamaica, dat pas decennia later aan een opmerkelijke opmars op de atletiekbaan zou beginnen. Prille tekenen van sprinttalent daar waren afgegeven in 1906. Tijdens de eerste Jamaicaanse atletiekkampioenschappen die dat jaar op de Kensington Cricket Club in Kingston werden gehouden, won de 20-jarige G.C. (Gerald) Foster de 100 en 220 yards. Twee jaar later liep hij tijden van 9,8 en 9,7.

Voortreffelijke prestaties, die deelname aan de Olympische Spelen van 1908 rechtvaardigden. Zo monsterde Foster hoopvol aan op een bananenboot naar Europa. Eenmaal in Groot-Brittannië gearriveerd, kreeg hij een teleurstelling te verwerken: deelname aan de Spelen was uitgesloten, want Jamaica had zich niet bij het IOC als lid aangemeld. Pas in 1936 zou de Jamaica Olympic Association worden opgericht.

Foster ontwikkelde zich later tot een goede cricketer en tot atletiekcoach. In die rol begeleidde hij het Jamaicaanse team bij zijn eerste grote internationale toernooi, de 1934 British Empire Games (tegenwoordig Commonwealth Games geheten) in Londen.

In Jamaica werden anno 1912 al wel sinds twee jaar scholierenkampioenschappen atletiek (kortweg 'Champs') georganiseerd. Dit jaarlijkse evenement begon op bescheiden schaal, maar zou in de loop der tijd uitgroeien tot een van de grootste talentenpools voor de atletiek in het algemeen en voor het sprinten in het bijzonder.

In 1911 was een zekere Norman Manley (geboren in 1893) de grote ster van het toernooi. Naast vijf andere onderdelen won deze briljante scholier (zoon van een donkere vader en een blanke moeder) de 100 yards, in 10,0 – een schoolrecord dat decennia standhield. Manley zou later nog het nodige van zich laten horen.